

Deboatt & meninger

En kjøttspisers kvaler

Kronikk

Aksel Braanen Sterri,
Forsker i etikk, Oxford
University og OsloMet

Spiser du pølser eller grisekoteletter i disse dager, gjør du det kanskje med en dårlig ettersmak i munnen. NRKs sak om forholdene norske griser lever under, viste alvorlige tilfeller av mishandling og vanskjøtsel.

Det er en betydelig risiko for at ett av de mishandlede dyrene havner på din tallerken.

Hvordan bør en kjøttspiser forholde seg til at dyr påføres lidelse i kjøttproduksjonen? Kan en fortsette å kjøpe koteletter og pølser i butikken, vel vitende om at en bidrar til å opprettholde en industri med ett eneste formål: å avle opp dyr for å drepe dem slik at vi kan få kjøttpålegg på brødskiven og biff til middag?

Sitter med makten

Et argument kjøttspiseren kan bruke, er at situasjonen til kyllinger og griser ikke kommer til å endre seg ved at én person stopper å kjøpe pølser. Sannheten er imidlertid at forbrukerne sitter med makten.

Hvis ingen kjøpte kjøtt, ville det ikke vært noen kjøttproduksjon. Hvis det er galt å behandle dyr på måten vi gjør, er det også galt å holde etterspørselen oppe.

Et annet argument er å benekte at dyrene behandles dårlig. At dyrene i kjøttproduksjonen behandles som dyr bør behandles, er imidlertid lite trolig.

I kjøttproduksjonen er det rutine at dyr begrenses i deres naturlige livsførsel, mødre skilles fra sine barn og dyrene genmodifiseres til å spise og vokse mye raskere enn de har godt av.

Foruten lidelsen blir de drept når det er mest lønnsomt for bonden, mange år før de ville dødd en naturlig død.

Smak og lidelse

De mest ekstreme forholdene finner vi hos kylling, som lever svært korte liv, tett i tett i store fabrikkhaller uten at bonden kan ha oversikt over velferden til hver og én av dem.

Men som NRK-saken viser, gjelder det

også griser, som lever sine liv i trange og skitne båser, ofte på harde betonggulv som ikke er tilpasset deres ve og vel.

Et tredje argument kjøttspiseren kan bruke, er at kjøttet smaker så godt at det er verdt lidelsen dyrene påføres. Men denne smakspreferansen er såpass triviell at den aldri kan rettferdiggjøre mishandling og vanskjøtsel av dyr.

Dyr er, som oss, sosiale og intelligente vesener med evne til å føle både smerte og velbehag. De har en interesse i å leve frie og gode liv i kompaniskap med sine artsfrender. Denne interessen kan ikke settes til side bare fordi noen liker hamburger bedre enn planteburger.

Liv som er verdt å leve

Et bedre forsvar for kjøttproduksjonen er å si at dyrene, tross lidelsen og slaktingen, lever liv som er verdt å leve. Dyrevernsaktivistene som tok bildene til NRK-saken, er medlemmer i Nettverk for dyrs frihet.

Navnet gir inntrykk av at dyrene skal frigjøres fra fangenskap og få leve gode liv i beskyttede områder. Men slutter vi å spise kjøtt, er ikke alternativet at dyrene frigjøres.

Den eneste grunnen til at dyrene i kjøttproduksjonen lever, er at kjøttspisere er villige til å betale for å få mat på bordet. Hvis hele verdens befolkning blir veganere, vil titalls milliarder færre dyr bli født hvert år. Er det ikke bedre at dyrene i det minste får leve, så lenge livene deres er verdt å leve?

Ett svar er å benekte at dyr i kjøttproduksjonen lever liv som er verdt å leve, ved å vise til at det er for mye lidelse til å gjøre opp for gleden. Et annet svar er at dyr fortjener mer enn å leve liv som er verdt å leve.

Slaveri og det ufødte liv

Ifølge Holbergpris-vinner Martha Nussbaum fortjener dyr å leve frie, lange liv i tråd med sine artsspesifikke behov. Slaveri er ikke noe mer normalt eller etisk riktig for dyr enn det er for mennesker, selv om livene deres skulle inneholde nok gleder til å veie opp for lidelsene.

Det kan også være galt å spise kjøtt fordi det er en asymmetri i våre forpliktelser overfor det ufødte liv. Det er åpenbart galt å skape et liv hvis du vet at det ikke er verdt å leve.

Den eneste grunnen til at dyrene i kjøttproduksjonen lever, er at kjøttspisere er villige til å betale for å få mat på bordet

”

Siden det er galt å medvirke til at liv som er elendige, skapes, mens det ikke er galt å la være å skape gode liv, bør en slutte å spise kjøtt. På den måten sikrer en at en ikke skaper liv som ikke er verdt å leve.

Seier for kjøttspiseren

Asymmetri-argumentet har imidlertid noen uholdbare implikasjoner. Det tilsier at det er galt å få barn, siden det alltid er en risiko for at de vil leve liv som ikke er verdt å leve. Synet tilsier også at det ikke vil være et onde om menneskeheten kollektivt bestemte seg for ikke lenger å reproducere seg og dermed ble de siste generasjonene på Jorden.

Selv om folk ikke har en plikt til å få så mange barn som mulig eller veganere ikke bør føle seg forpliktet til å spise kjøtt for å sette nye dyreliv til verden, har de gode livene vi kan skape, en verdi. Dette gir kjøttspiseren en liten seier.

Seieren kommer imidlertid med en bismak. For det første bør en kjøttspiser i det minste sørge for å spise kjøtt fra dyr som

Debattredaksjonen

DEBATTREDAKTØR
Erik Tornes

Adresse:
Aftenposten, Debatt,
Boks 1178, 0107 Oslo

KRONIKK
E-post:
kronikk@aftenposten.no

Kronikk: Maks. 6000 tegn
inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

DEBATT
E-post:
debatt@aftenposten.no

Hovedinnlegg: 3000 tegn
inkl. mellomrom.
Legg ved portrettfoto.

Kortinnlegg: 400–1500 tegn.

KRONIKKER/
DEBATTINNLEGG
PÅ NETT
aftenposten.no/meninger

Aftenposten returnerer
ikke artikler som blir
sendt på papir.

Hvis ingen kjøpte kjøtt, ville det ikke vært noen kjøttproduksjon, skriver Aksel Braanen Sterri. Foto: Heiko Junge / Scanpix

FAKTA

Svinekjøtt i Norge

Hver nordmann spiser i gjennomsnitt 20,7 kilo svinekjøtt i året, fordelt på cirka 48 ganger.

Det finnes i underkant av 2400 svineprodusenter i Norge.

I 2017 ble det slaktet cirka 1,6 millioner slaktegris i landet.

Kilde: Matprat.no

har hatt det så bra som mulig, og at kjøttproduksjon har minimale negative kostnader for andre dyr og mennesker, i form av klimagassutslipp og fortrenkning av økosystemer.

Et tankeeksperiment

Vi har heller ikke løst Nussbaums utfordring. Nussbaum mener vi skylder dyr mer enn å sørge for at livene deres har mer glede enn smerte i seg.

Det er ikke riktig å nekte følende, intelligente og sosiale vesener et liv i tråd med deres behov for at vi skal oppnå relativt trivielle gleder.

Kanskje kan et lite tankeeksperiment hjelpe oss på vei. Forestill deg for et lite øyeblikk at ingen av oss spiste kjøtt og noen foreslo at vi skulle skape milliarder av genmodifiserte dyr, som skal leve svært begrensede og korte liv i fangenskap før vi dreper dem, av hensyn til vår og deres lykke.

Jeg tror vi ville tenkt at de hadde en skrueløs. Kanskje gir det oss sannheten om dagens praksis.

Replikk

Usolidarisk asylforslag fra den danske regjeringen

Den danske regjeringen vil flytte asylprosessen til afrikanske land, og Fremskrittspartiet ønsker å følge eksempelet, skriver partiets innvandringspolitiske talsperson Jon Helgheim i Aftenposten 6. juni.

Dette vil undergrave det internasjonale samarbeidet og beskyttelsen av flyktninger.

Forslaget vil ikke forhindre at mennesker eller barn blir utnyttet av menneskesmuglere, eller at de drukner på ferden over Middelhavet, slik Helgheim skriver at det vil. Asylsøkerne må først flykte til Danmark for å søke asyl for så å bli sendt til et tredjeland. I fremtiden vil mennesker på flukt sannsynligvis heller søke asyl i andre europeiske land og fortsatt flykte over Middelhavet.

Helgheim bruker selvfølgelig lite plass på å fortelle om flyktningers reelle beskyttelsesbehov. Krig, forfølgelse og alvorlige brudd på menneskerettighetene er noen faktorer. Halvparten av de 80 millionene menneskene på flukt er barn.

Flyktninger har krav på en rettssikker asylprosess, og barn har et særlig beskyttelsesvern i tråd med FNs barnekonvensjon. Det er svært alvorlig og risikabelt at asylsøkere blir sendt til mottak i utlandet hvor de faktisk kan komme til å møte på risikofaktorene de nettopp har flyktet fra.

Å flytte asylprosessen til utlandet kan bety at søknaden tar lengre tid, eller bety dårligere helsevesen og juridisk bistand. Om rettighetsbrudd skjer, så er Danmarks mulighet til å gripe inn i et tredjeland svært begrenset. Lignende forslag er blitt sterkt kritisert i Australia, og Norge har sagt at man ikke ønsker å samarbeide med Danmark om asylmottak i afrikanske land.

Vi trenger bedre europeisk samarbeid om beskyttelsen av flyktninger, ikke mindre. Og i alle fall ikke overføre ansvaret til fattigere land.

Birgitte Lange, generalsekretær, Redd Barna

Replikk

Passivitet løser ikke Norges økonomiske utfordringer

Mens Financial Times-kommentator Martin Sandbu er bekymret for at Norge skal bli forbigått av andre lands langt mer aktive økonomiske politikk, er Civita uberørt. Sandbu kan ta det med ro, mener Kristin Clemet og Steinar Juel i Aftenposten 7. juni, ettersom Norge med den nordiske modellen har «et bedre utgangspunkt enn mange andre land».

Men er Norge bedre posisjonert enn USA for utfordringer som gjelder omstilling av økonomien? Og er den norske økonomiske politikken på linje med en «nordisk modell»?

La oss starte med USA. USAs grønne sektor ansetter ca. ti ganger flere enn de fossile gjør. Men i Norge i 2017 var ca. 15 ganger flere ansatt i petroleum enn i fornybarindustrien. I 2020 utgjorde fossil energi over 40 prosent av norsk vareeksport. I USA 10 prosent. Norsk økonomi domineres av en sektor som produserer noe som hele verden vil kvitte seg med.

Clemet og Juel skriver at Norge har et mye større statlig eierskap i næringslivet enn USA har. Men det betyr at den norske staten har et større eieransvar for å få norsk næringsliv fossilfritt enn USA har. Men gjør ikke Norge bare som andre åpne nordiske økonomier?

Danmark og Sverige har en mer aktiv grønn eksportpolitikk enn Norge har. Noen eksempler:

- Svensk Exportkredit kan gi lån til omstilling av svenske eksportbedrifter. Det kan ikke Eksportkredit Norge.

- Danskene lanserte i fjor sitt grønne fremtidsfond på 25 milliarder DKK som skal gå til grønn eksport og omstilling av eksportbedrifter. Det mangler Norge.

- Danskene har opprettet sektoravtaler for omstilling mellom stat og næringsliv i 13 sektorer. Det mangler Norge.

Når aktører som jobber med eksportfremme, evaluerer ulike lands innsats, scorer øvrige stater i Nord-Europa mellom 4,1 og 4,8 i karakter. Norge oppnår 2,2 og jumboplass.

Den særnorske passive tilnærmingen til økonomisk politikk er mer og mer enestående. Civita og høyresiden må nok forklare hva de har skjont som politikere fra høyre til venstre i resten av verden ikke forstår.

Jonas Algers, samfunnsøkonom, Manifest Tankessmie